

**ALFRED DENKER – MARION HEINZ – JOHN SALLIS – BEN
VEDDER – HOLGER ZABOROWSKI (Hrsg.):**

Heidegger-Jahrbuch 2. Heidegger und Nietzsche

Freiburg/München: Verlag Karl Alber 2005, 393 s.

Je to už jedenásť rokov odvtedy, čo vydavateľstvo Karl Alber publikovalo v poradí už druhú ročenku zo série, ktorá si stanovila náročný cieľ, a síce sprostredkovať širokej filozofickej verejnosti odborný a premyslený pohľad na Heideggerovo dielo tak, ako sa profilovalo s ohľadom na chronologické, ale najmä tematické súvislosti. Vo svojej druhej fáze sa toto odvážne podujatie v roku 2005 vteliť do podoby publikácie *Heidegger-Jahrbuch 2. Heidegger und Nietzsche*. Nejde o jedinú kolektívnu publikáciu venujúcu sa vzťahu myslenia Martina Heideggera a Friedricha Nietzscheho. Za zmienku stojí tiež zväzok *Heidegger & Nietzsche*, ktorý vyšiel v roku 2012 vo vydavateľstve Rodopi v rámci série *Elementa – Schriften zur Philosophie und ihre Problemgeschichte*. Je zaujímavé, hoci nie prekvapujúce, že na vydaní tohto zväzku sa ako editori podieľali okrem iných aj Denker a Zaborowski – teda dvaja z editorov recenzovanej publikácie – a tiež Babichová, ktorá síce recenzovanú publikáciu needitovala, no prispela do nej svojou štúdiou. Na rozdiel od zväzku náležiacého do série *Elementa*, ktorý je vo svojej podstate zameraný analyticky, na diskretnú komparáciu spoločných či podobných motívov u Heideggera a Nietzscheho, je ročenka vydavateľstva Karl Alber orientovaná nielen na predstavenie kongeniálnych náhľadov a rozmanitých komentárov k týmto náhľadom, ale predovšetkým na hĺbkové a tvorivé predstavenie Heideggerovho prístupu k Nietzscheho filozofii na pozadí súvisiacich filozofických motívov. Hoci v tomto vydaní nemiznú dôležité súvislosti týkajúce sa Nietzscheho myslenia či myslenia iných autorov, ide v prvom rade o prístup vedený optikou Heideggerovho filozofického diela..

Publikácia má tri pododdiely. Prvým z nich je pododdiel venovaný dokumentárnemu materiálu, ktorý je potrebné k téme Heideggerovej interpretácie Nietzscheho filozofie evidovať. Ide o Heideggerove poznámky a náčrty k problému, ktorým bol pre neho Nietzsche ako taký, ale i vo vzťahu k Arthurovi Schopenhauerovi. Ďalej tu nachádzame dovtedy nepublikovanú Heideggerovu korešpondenciu s Karlom Schlechtom (koniec 30-tych rokov) či Güntherom Neskem (začiatok 60-tych rokov). Za pozornosť stojí precízny prehľad miest, na ktorých sa v Heideggerovom diele objavuje Nietzsche ako citovaný autor.

Z praktických dôvodov prejdeme k charakterizácii tretieho pododdielu publikácie, ktorý je venovaný recepcii Heideggerovej interpretácie Nietzscheho myslenia vo vybraných európskych krajinách, konkrétne v Nemecku, Taliansku, Francúzsku, Španielsku a v anglicky hovoriacich oblastiach.

Prejdeme k druhému pododdielu, ktorého význam je v rámci publikácie dominantný.

Hoci sa štúdie v tejto časti nevyhýbajú ani iným, čiastkovým Heideggerovým úva-

hám súvisiacim s problematikou Nietzscheho filozofie, prevládajúcim prameňom odkazov a referencií je to rozhodujúce, čo Heidegger k tomuto filozofovi povedal, teda myslenie obsiahnuté vo zväzkoch označených v rámci *Gesamtausgabe* ako 6.1 a 6.2. Prvé tri príspevky možno charakterizovať ako rámcové. Ide o nasledujúce state: *Die Entwicklung von Heideggers Nietzsche-Interpretation*, ktorej autorom je Michael E. Zimmermann (s. 97-116), *Die Nietzsche-Vorlesungen im Rahmen des Denkweges Martin Heideggers* (s. 117-131), ktorým prispel Jeffrey L. Powell a *Denkweg ohne Abschweifungen. Heideggers Nietzsche-Vorlesungen und das Nietzsche-Buch von 1961 im Vergleich* (s. 132-156) od Katrin Meyerovej. Tieto texty sa usilujú nielen vyjasniť podobu, akú Nietzsche ako problém nadobúda v Heideggerovom myslení, ale i pozíciu, akú Nietzsche zaujíma v celku Heideggerovho filozofického diela. Za nimi je zaradená analytická štúdia „*Gott ist tot.*“ *Nietzsche und Ereignis des Nihilismus* (s. 157-173), ktorú napísal Ben Vedder. V tomto prípade ide o čisto explikujúci prístup k téme nihilizmu ako téme spoločnej a do značnej miery i určujúcej u Heideggera aj u Nietzscheho.

Nasleduje pododdiel, ktorý sa vzťahuje na väzby, do akých sa Heideggerovo myslenie dostáva prostredníctvom Nietzscheho optiky s ohľadom na fenomén umenia. Tento pododdiel tvoria nasledovné štúdie: „*Schaffen.*“ *Die Revolution von Philosophie. Zu Heideggers Nietzsche-Interpretation (1936/37)* (s. 174-192), autorkou je Marion Heinzová; *Die Verwindung der Ästhetik* (s. 193-205) od Johna Sallisa a „*Was ist tragisch?*“ *Nietzsches und Heideggers Erfindungen der griechischen Tragödie im Widerstreit* (s. 206-221) z pera Iris Därmannovej. Najmä prvé dve štúdie majú závažný význam, pokiaľ ide o Heideggerov pokus zahliadnuť v Nietzscheho mysliteľ'a, ktorý tušil mnoho z ambícií fundamentálnej ontológie. Tento pokus Heideggerom realizuje v prednáške *Vôľa k moci ako umenie*. Hoci zajatý v pojmových osídlach západnej metafyziky, Nietzsche sa v tomto období Heideggerovho prístupu k nemu javí ako filozof, ktorý v pojme vôle k moci objavil štruktúru odhodlanosti pobytu k sebe samému. Takto vnímaný pobyt si môže otvoriť cestu k otvorenosti bytia prostredníctvom umenia. Tento prístup však prešiel zrením, na ktorého konci celkom zmenil podobu a Nietzsche sa stal pre Heideggera posledným metafyzikom a zavŕšiteľom zabudnutosti bytia.

Ďalej sa čitateľovi ponúka pozoruhodná štúdia holandského akademika a politického aktivistu Ada Verbruggeho pod názvom *Heimkehr des Abendlandes. Nietzsche und die Geschichte des Nihilismus im Denken von Spengler und Heidegger* (s. 222-239). Jej témou je problematika transformácií, aké nadobudol Nietzscheho identifikovaný fenomén nihilizmu v interpretáciách Martina Heideggera a Oswalda Spenglera. Myslenie Nietzscheho, Spenglera i Heideggera neustále krúži okolo problému nihilizmu, čo je neklamným znamením toho, že téma tejto štúdie nie je arbitrárne konštruovaná, ale vyžiadala si ju do očí bijúca naliehavosť problému, ktorý títo traja filozofi reflektovali. Zároveň sa môže stať iniciačným impulzom celého prúdu takto zameraných skúmaní.

Dve rozsiahle štúdie, ktoré nasledujú – *Poesie, Eros und Denken bei Nietzsche und Heidegger. Heideggers Nietzsche-Interpretation aus der Sicht der Nietzsche-Forschung* (s. 239-264) od Babette Babichovej a *Eine Philosophie des Lebens jenseits des Biologismus und diesseits der „Geschichte der Metaphysik“*. *Bemerkungen zu Nietzsche und*

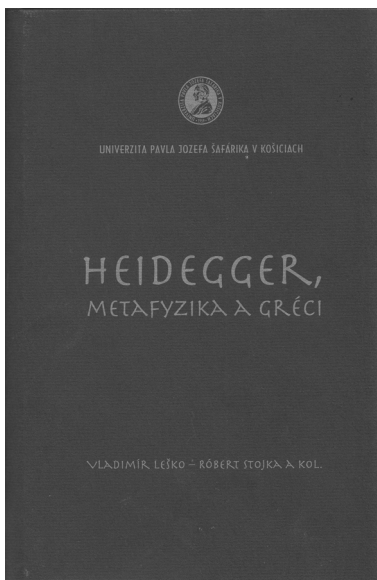
Heidegger mit Seitenblicken auf Emerson, Musil und Cavell od Dietera Thomäho (s. 265-296) – sú výslovne problémovo zameranými bádania, ktoré demonštrujú filozofický podiel Heideggera, Nietzscheho, no aj iných mysliteľov na riešení problémov umenia a života.

Druhý pododdiel publikácie uzatvárajú skúmania Haralda Seuberta *Nietzsche, Heidegger und das Ende der Metaphysik* (s. 297-320) a Wenera Stegmaiera *Nietzsche nach Heidegger* (s. 321-336). Ide o úvahy orientované predovšetkým na Heideggerovu neskorú recepciu Nietzscheho diela a na diagnózu situácie, v ktorej sa filozofia ocitá po tom, čo bolo vyslovené v konfrontácii týchto dvoch predstaviteľov skepsy k možnostiam metafyziky.

Som presvedčený o tom, že konfrontácia Heideggera s Nietzscheom má nezanedbateľný význam, a to nielen pokiaľ ide o určenie optiky, ktorou je potrebné pristupovať k Heideggerovým úvahám o konci metafyziky, ale aj pokiaľ ide o vnímanie celku toho, čo chcel Heidegger vo svojom filozofickom odkaze zanechať. Zároveň som rovnako presvedčený o tom, že v tejto konfrontácii sa bystrému a pozornému mysleniu sprístupňujú mnohé problematické a poruchové aspekty našej každodennej skutočnosti. Heidegger sa v istom štádiu svojej filozofickej cesty vyjadril, že Nietzsche bol filozofom, ktorý ho *zničil*. Súdiac však podľa výsledkov, ktoré stretnutie týchto dvoch veľkých myslí prinieslo, to bolo zničenie vskutku produktívne. Recenzovaná publikácia túto produktivitu svojím obsahom podčiarkla hrubou čiarou, ktorú by nemal ani jeden úprimný záujemca o štúdium témy v nej spracovávanej ignorovať.

Michal Bajla

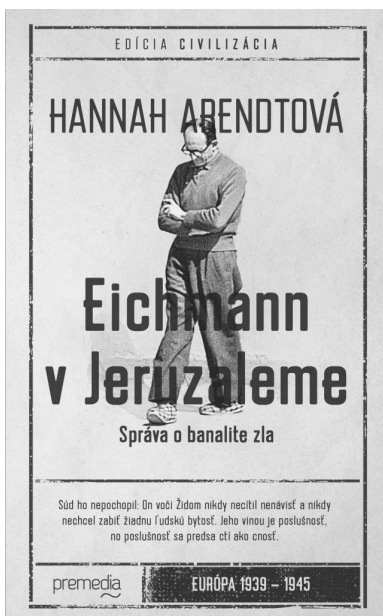
Michal Bajla
Katedra filozofie a dejín filozofie
Filozofická fakulta UPJŠ
Moyzesova 9
040 01 Košice
Slovenská republika
e-mail: michal.bajla@student.upjs.sk

Vladimír Leško – Róbert Stojka a kol.: *Heidegger, metafyzika a Gréci*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach 2016, 700 s.

Monografia je prvým historicko-filozofickým pokusom na Slovensku preskúmať takto zvolenú ústrednú tému Heideggerovho diela. Práca je členená do troch základných častí. V prvej s názvom *od Augustína k Aristotelovi* autori jednotlivých kapitol skúmajú genézu Heideggerovho vzťahu ku gréckej filozofii a jeho hlavnej otázke – otázke bytia – od jeho prvých prednáškových kurzov k Aristotelovej filozofii z rokov 1921/1922 až do roku 1929, keď mu vychádza práca k Aristotelovej *Metafyzike*. Druhá časť práce je nazvaná *Od Aristotela k Parmenidovi*. Predmetom skúmania je tu Heideggerova filozofická tvorba v 30. a 40. rokoch minulého storočia. Pre túto etapu jeho filozofickej cesty je charakteristické, že na rozdiel od prvej, v ktorej je preňho najdôležitejším gréckym filozofom Aristoteles, orientuje teraz svoju pozornosť najmä na predsokratovských filozofov (Anaximandra, Parmenida a Herakleita), pričom dominujúce postavenie v jeho filozofickom uvažovaní patrí Parmenidovi.

Tretia časť práce skúma miesto gréckej filozofie v Heideggerovej neskoršej tvorbe. Pre túto záverečnú etapu jeho diela je charakteristické, že sa pokúša domyslieť do konca problém ontologickej diferenciencie, a tým definitívne vyriešiť otázku Bytia.

Hannah Arendtová: *Eichmann v Jeruzaleme. Správa o banalite zla*. Preklad: Igor Otčenáš. Bratislava: Premedia 2016, 376 s.

Ide o jednu z najvýznamnejších výpovedí o holokauste a modernej dobe. Kniha koncipovaná ako reportáž je zároveň historickým svedectvom, filozofickou úvahou a rozpravou o rôznych výkladoch práva. Opakuje sa v nej dilema z norimberských procesov, kde sa obžalovaní obhajovali tým, že len poslúchali rozkazy.

Arendtová napísala nepohodlnú knihu. Jej portrét Eichmanna nezodpovedal tradičnej predstave vojnového zločínca ako psychopata a brutálneho vraha, namiesto toho tu máme podivný produkt svojej doby s dušou byrokrata. Vášnivé diskusie vyvolali jej pasáže o židovských radách, ktoré sa svojím spôsobom podieľali na hladkom priebehu likvidácie židovského obyvateľstva. Tretí problém sa týkal jej kritiky samotného procesu a spôsobu, akým bol vedený. Dnes, s odstupom viac než päťdesiatich rokov, kniha patrí medzi najvýraznejšie míľniky v uvažovaní nielen o holokauste, ale aj o rizikách modernej spoločnosti.